
Vergaderjaar 2025-2026

20 043
Raad van Europa

Parlementaire Vergadering van de

Nr. 156

Verslag van de zitting 2025 (vierde deel)
Vastgesteld 14 januari 2026

1. Inleiding

Aan de vierde deelsessie van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa (PACE) in Straatsburg van 29 september tot en met 3 oktober 2025 namen vijf Eerste Kamerleden deel. Dit waren de senatoren **Tekke Panman** (BBB), **Gala Veldhoen** en **Saskia Kluit** (beiden GroenLinks-PvdA), **Rian Vogels** (delegatieleider, VVD) en **Theo Bovens** (CDA). Deze zitting stond vooral in het teken van democratische ontwikkelingen in een aantal lidstaten van de Raad van Europa en de positie van journalisten. Op de plenaire agenda stonden debatten over de verwoestende humanitaire ramp en de moord op journalisten in Gaza, en een debat over de noodzaak om de inspanningen te vergroten om Oekraïense journalisten die door Rusland gevangen werden gehouden te bevrijden. Drie journalisten waren genomineerd voor de Václav Havel-prijs voor de mensenrechten, die op 29 september werd uitgereikt aan de Oekraïense journalist en mensenrechtenverdediger Maksym Butkevych. Urgentie debatten vonden plaats over Rusland: nieuwe bedreigingen voor Europese democratieën en over de noodzaak om de democratie en de rechtsstaat in Georgië te handhaven en

actualiteitendebatten over de politieke crisis in Servië en over democratie, de rechtsstaat en inclusieve dialoog in Turkije. Andere rapporten die werden besproken waren onder meer Russische democratische krachten, Jongerenbewegingen voor democratie en Politieke partijen en democratie. Ook de naleving van de lidmaatschapsverplichtingen door Hongarije en de post-monitoringsdialoog met Bulgarije kwamen aan bod. De Assemblee bracht ook een advies uit over het ontwerpverdrag tot oprichting van een internationale claimscommissie voor Oekraïne. Zoals gebruikelijk was er het vragenuur met de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa en spraken de president van Malta, Myriam Spiteri Debono, evenals Nikol Pasjinian, premier van de Republiek Armenië de vergadering toe. Ian Borg, vicepremier en minister van Buitenlandse Zaken en Toerisme van Malta, sprak als voorzitter namens het Comité van Ministers, en beantwoordde vragen van de leden. Op 30 september werd Despina Chatzivassiliou herkozen tot secretaris-generaal van de PACE voor een tweede termijn van vijf jaar. De delegatie had een ontmoeting met Tanja Gonggrijp, Permanent Vertegenwoordiger bij de Raad van Europa en haar team.

2. Plenaire debatten

Bij de opening van de plenaire zitting op maandag 29 september wees Theodoros Rousopoulos, President van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa op het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) dat al 75 jaar het morele kompas van Europa vormt. In zijn toespraak verbond hij het EVRM symbolisch met het in de foyer tentoongestelde middeleeuws handschrift van Ptolemaeus. Volgens hem vertegenwoordigen de twee werken twee soorten grenzen: de ethische, die de menselijke waardigheid beschermen, en de geografische, die volkeren scheiden. De voorzitter riep op te bewijzen dat wet en dialoog sterker zijn dan geografie, en besloot

dat Europa pas echt groot is wanneer het zijn grenzen tekent in verantwoordelijkheid, recht en menselijkheid. Tijdens de uitreiking van de Václav Haveprijs zei PACE-voorzitter Theodoros Rousopoulos dat het geen toeval was dat alle drie de genomineerden dit jaar journalisten waren. “Zonder het recht op vrijheid van meningsuiting en vrije, onafhankelijke en pluriforme media bestaat er geen echte democratie,” benadrukte hij. Rousopoulos, zelf voormalig journalist, bedankte alle drie de kandidaten voor hun moed om zich te verzetten tegen autoritarisme en om een voorbeeld te zijn voor een hele generatie journalisten en mensenrechtenverdedigers, “Regeringen zouden niet bang moeten zijn voor de waarheid,” verklaarde hij. Hij wees op het grote aantal gevangen journalisten in Europa en riep op tot de vrijlating van twee vastzittende journalisten. De winnaar, Oekraïense journalist Butkevych, die een jaar geleden nog in Russische gevangenschap zat, droeg zijn prijs op aan alle door Rusland gevangengenomen Oekraïners en aan alle journalisten die hun vrijheid zijn ontnomen in autoritaire regimes. Hij riep de wereld op hen niet te vergeten, en ook niet degenen die strijden voor vrijheid en waardigheid: “Oekraïne verdedigt niet alleen zijn territoriale integriteit, maar ook fundamentele waarden. Onze samenwerking, vrijheid en wens om in wederzijds respect, met waardigheid en zonder angst te leven, zijn op deze waarden gebaseerd,” sloot hij af.

Tijdens het plenaire debat op dinsdag 30 september gaf de voorzitter van senaat van Kazachstan een toelichting op de democratische ontwikkelingen in het land en werd de resolutie **The Parliamentary Assembly should support Kazakhstan to continue its democratic reforms** (doc. nr. 16245) aangenomen waarin de steun voor de democratische hervormingen in Kazachstan werd uitgesproken. Daarna presenteerde de Monitoringcommissie haar bevindingen over Hongarije in het monitoringrapport **The honouring of membership obligations to**

the Council of Europe by Hungary (doc. nr.16249) en concludeerde dat hoewel er enige vooruitgang was geboekt, met name door recente gerechtelijke hervormingen die aansluiten bij aanbevelingen van de Venetië-Commissie, de algemene situatie zorgwekkend blijft. In haar inbreng benadrukte Saskia Kluit dat het niet om politieke links-rechts tegenstellingen gaat, maar om democratie en de rechtsstaat. "Sinds de nieuwe Hongaarse grondwet is aangenomen, zijn macht en middelen geconcentreerd bij de regerende meerderheid, terwijl kritische stemmen in rechtspraak, media en samenleving worden onderdrukt," sprak Kluit. Ze sloot af met de oproep dat Hongaarse burgers een democratie verdienen die hun rechten respecteert, en dat de internationale gemeenschap moet ingrijpen om democratie, rechtsstaat en mensenrechten in Hongarije te herstellen.

Woensdag 1 oktober sprak de assemblee over de noodzaak om meer inspanningen te leveren om Oekraïense journalisten te bevrijden die door Rusland gevangen worden gehouden. Met het aannemen van de resolutie **Journalists matter: the need to step up efforts to liberate Ukrainian journalists held in captivity by the Russian Federation** (doc. nr. 16237) dringt de PACE aan op onmiddellijke vrijlating van Oekraïense journalisten die de Russische Federatie onrechtmatig vasthoudt, toegang voor het Internationale Rode Kruis en de VN tot de detentiecentra, vervolging van verantwoordelijken, versterkte sancties tegen Russische functionarissen, financiële steun voor Oekraïense mediakanalen, en een internationale campagne om de situatie van de journalisten onder de aandacht te brengen. Ter nagedachtenis aan Victoria Roshchyna en alle journalisten die hun leven riskeren voor de waarheid werd de jaarlijkse herdenking "Victory for Victoria" ingesteld. Bij de opening van de herdenking op 1 oktober bracht PACE-president Theodoros Rousopoulos zijn eigen ervaringen als

journalist in oorlogsgebieden ter sprake “De Victory for Viktoria Day” die vandaag hier in het gebouw van de Raad van Europa van start gaat, is een dag om ons te herinneren aan degenen die vechten voor de waarheid, voor democratie, voor de rechtsstaat, voor mensenrechten. Het is het minste wat we kunnen doen om hen te eren – degenen die met hun pen, hun woorden, hun toespraken voor democratie strijden,” sprak Rousopoulos. Tijdens het actualiteitsdebat werd gesproken over de politieke crisis in Servië. Rapporteur Tiblom (Zweden) beschreef hoe massale protesten sinds november 2024 en recente gewelddadige confrontaties hebben geleid tot een verslechtering van de situatie. De protesten gaan nog steeds door, met eisen voor nieuwe verkiezingen. Tiblom veroordeelde alle vormen van geweld en riep op tot dialoog tussen alle partijen. Ook vond het debat plaats over jongerenbewegingen voor democratie. “Jongeren pakken zaken vaak anders aan dan gevestigde organisaties,” sprak Bovens tijdens het debat. “En toch wil ik opkomen voor de miljoenen jongeren die hun idealen nastreven binnen het kader van bestaande structuren en organisaties – van sportclubs tot scoutinggroepen en ik blijf jongeren aanmoedigen om lid te worden van jongerenorganisaties die gelieerd zijn aan politieke partijen,” zei hij. Bovens bepleitte meer aandacht voor digitale media, sociale platforms en kunstmatige intelligentie, die spanning veroorzaken tussen globalisme en opkomend nationalisme. Ook nadrukte hij het belang van het opleiden en voorbereiden van jongeren om volwaardige burgers en actieve deelnemers aan het maatschappelijk middenveld te worden waarbij verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd de laatste stap moeten zijn in een bredere inspanning om het burgerschapsonderwijs in alle vormen van onderwijs te versterken. Kluit constateerde dat jongeren in heel Europa opkomen tegen onrecht, maar hun vrijheden en veiligheid onder druk staan. Staten moeten jongeren actief steunen bepleitte Kluit en betrekken bij politiek en beleid. “Dit is vooral belangrijk omdat sommige jongeren

in online omgevingen zich van de democratie afkeren, ze zijn kwetsbaar voor online radicalisering, en eenmaal geradicaliseerd is het uiterst moeilijk om hun vertrouwen in de democratie te herstellen,” sprak ze. De resolutie **Youth movements for democracy** (doc. nr. 16239) werd met ruim tweederde meerderheid aangenomen. Hierna was het debat over het ontwerpverdrag tot oprichting van een internationale claimscommissie voor Oekraïne (met als beoogde vestigingsplaats Den Haag). Tijdens het debat bracht Rian Vogels namens ALDE naar voren dat gerechtigheid en verantwoording pas volledig zijn wanneer er ook sprake is van compensatie. Zij benadrukte dat de Russische Federatie verantwoordelijk moet worden gehouden voor de ernstige schendingen van het internationaal recht in en tegen Oekraïne, inclusief het volledig herstellen van de aangerichte schade. “De op te richten internationale schadeclaimscommissie moet de bevoegdheid krijgen om daadwerkelijke compensatie toe te kennen aan slachtoffers, om zo het werk van andere internationale instellingen, zoals het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het toekomstige Speciale Tribunaal voor de Misdad van Agressie tegen Oekraïne, aan te vullen,” zei Vogels. Tot slot riep zij haar collega’s op om hun regeringen aan te moedigen het verdrag tijdens de diplomatieke conferentie van 16 december in Den Haag te ondertekenen én om ervoor te zorgen dat hun parlementen het ratificeren. “Alleen dan kan de commissie tot leven komen en krijgen de slachtoffers eindelijk een reëel perspectief op gerechtigheid,” aldus Vogels. Veldhoen benadrukte in haar bijdrage dat het voorliggende ontwerpverdrag een mijlpaal is in het herstellen van gerechtigheid voor Oekraïne. Door de verankering van de Commissie binnen de Raad van Europa, zijn onafhankelijkheid en legitimiteit gewaarborgd. Zij onderstreept het belang van een snelle adoptie van het verdrag en het openen voor ondertekening. “Nederland is bereid als gastland op te treden, gesteund

door brede politieke steun en decennia aan ervaring met internationale rechtsinstituten in Den Haag,” gaf zij aan. “Met dit verdrag geven we een duidelijk signaal af: verantwoordingsplicht is niet abstract. Het is praktisch, afdwingbaar en geworteld in de rechtsstaat. Dat is waar de Raad van Europa voor staat, en zo maken we de belofte van gerechtigheid voor Oekraïne waar,” sloot zij af. Tijdens zijn bijdrage lichtte Bovens drie punten uit die voor hem van bijzonder belang waren, te weten de rol van de Raad van Europa, degelijke en werkbare regels en de inzet van Nederland om als gastland op te treden, gesteund door brede politieke steun in Den Haag, ongeacht de uitkomst van de verkiezingen. “Laten we doorgaan met het organiseren en ondersteunen van de voortgang van de Claimscommissie binnen onze nationale parlementen. Dit is namelijk niet alleen een zaak voor Oekraïne, noch alleen voor een gastland. Internationaal recht is een zaak voor ons allemaal – binnen en buiten Europa,” aldus Bovens. De resolutie **Draft convention establishing an international claims commission for Ukraine** (doc. nr. 16270) werd unaniem aangenomen. Het laatste debat op woensdag 1 oktober betrof de resolutie **Russian democratic forces** (doc. nr. 16247) ter ondersteuning van de Russische democratische krachten door het oprichten van een platform voor dialoog met de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa. Het platform moet helpen om Russische democratische bewegingen te versterken, bij te dragen aan vrede in Oekraïne en verantwoordelijkheid te eisen voor Russische oorlogsmisdaden. Het verzet van Russische activisten en onafhankelijke media tegen het regime verzetten werd geprezen, al ontbreekt het deze groepen aan een gezamenlijke politieke structuur, waarop riep de resolutie hen ook op om nauwer samen te werken. De assemblee nam deze resolutie unaniem aan.

Op donderdag 2 oktober waren er urgentiedebatten over Rusland, nieuwe bedreigingen voor de Europese

democratieën, over de noodzaak om de democratie en de rechtsstaat in Georgië te handhaven. Daarna was het debat over de resolutie **Urgent call to put an end to the devastating humanitarian catastrophe and the killing of journalists in Gaza** (doc. nr. 16273) die opriep tot een onmiddellijk, permanent en onvoorwaardelijk staakt-het-vuren in Gaza, de vrijlating van alle gijzelaars, en ongehinderde toegang voor humanitaire hulp vond daarna plaats. De aangenomen resolutie veroordeelde het opzettelijk aanvallen van burgers, de blokkade van humanitaire goederen en het doden van journalisten, allemaal ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht. Verder ging in de resolutie in op de noodzaak om journalisten beter te beschermen, keurde de aanvallen op de Global Sumud Flotilla af en verzocht lidstaten om rehabilitatieprogramma's voor Palestijnse kinderen op te zetten. Kluit sprak tijdens het debat haar diepe zorgen uit over de aanvallen op journalisten in Gaza en de Westelijke Jordaanoever. Ze herinnerde eraan dat dit jaar alleen al 40 journalisten zijn gedood, in totaal inmiddels meer dan 200, en dat velen zijn aangevallen, gevangengezet of gemarteld terwijl zij fundamentele rechten van de Palestijnen verdedigen, zoals het recht om geïnformeerd te worden en het recht op vrije meningsuiting. "Het is een flagrante schending van artikel 79 van de Conventies van Genève, juist ingevoerd omdat journalisten een cruciale rol spelen bij het blootleggen van oorlogsmisdaden en genocide," sprak Kluit. Zij benadrukte dat Israël systematisch onafhankelijke verslaggeving in Gaza verhindert en zelfs eigen Israëlische journalisten bedreigt met zware gevangenisstraffen. Kluit riep op tot concrete stappen: een onmiddellijke stop op aanvallen op journalisten, vervolging van de daders, het instellen van sancties en het aanspreken van landen die de Conventies van Genève blijven negeren. "Het naar buiten brengen van de waarheid vanuit een oorlogsgebied is noodzakelijk om onze

morele grenzen te verdedigen in tijden van oorlog,” zei zij. Ze sprak haar dank uit aan Palestijnse en Israëliëse journalisten die ondanks levensgevaar blijven rapporteren. Tijdens de middagvergadering was het debat over de resolutie **Political parties and democracy** (doc. nr. 16248) en sprak Saskia Kluit namens de fractie van Socialisten, Democraten (SOC). Ze wees op de groeiende intolerantie in Europa. “Paradoxaal genoeg moet een tolerante samenleving intolerantie onverdraagzaam behandelen als zij zichzelf wil verdedigen,” zei Kluit en onderstreepte het belang van sterke democratische partijen als dragers van participatie en debat. “Alleen partijen die echt democratisch dialoog bevorderen, kunnen een sterk democratisch ethos in een land beschermen,” aldus Kluit. Ze waarschuwde voor extremistische formaties die geen interne democratie kennen en pleitte voor naleving van de aanbevelingen van de Venetië-Commissie. Kluit merkte op dat desinformatie en buitenlandse inmenging een groeiende bedreiging vormen. “Politieke partijen die zich hieraan schuldig maken, moeten niet alleen ter verantwoording worden geroepen over hun gedrag: zij moeten ook bestraft worden,” zei ze. Kluit sloot af met een oproep tot actie, “Laat deze assemblee de plek zijn waar we een duidelijke grens trekken, want we hebben weinig tijd om op te staan tegen de leugens en het geweld dat in onze democratieën van dag tot dag groeit,” sprak ze.

Tijdens het joint debat over de resoluties **Analysis and guidelines to guarantee the right to housing** (doc. nr. 16244) en **Promoting universal health coverage** (doc. nr. 16243) van de commissie Sociale Zaken, Gezondheid en Duurzame Ontwikkeling sloot Kluit als voorzitter van deze commissie het debat af. Ze benadrukte dat het recht op huisvesting en gezondheidszorg in Europa nog steeds niet voor iedereen is gerealiseerd en democratie beschermen ook betekent opkomen voor sociale inclusie, sociale rechten bevorderen en sociaaleconomische ongelijkheden doeltreffend aan te pakken. Kluit hield een

pleidooi voor het beter benutten van de verschillende verdragen van de Raad van Europa, zoals het Europees Sociaal Handvest, om echte verbeteringen te bereiken, “Deze verdragen zijn geen dode documenten op onze tafels, maar levende instrumenten die sociale rechtvaardigheid dienen. Grotere betrokkenheid van nationale parlementen en regeringen is nodig om onze papieren beloften om te zetten in echte vooruitgang,” sprak zij. De beide resoluties werden met ruime meerderheid aangenomen.

3. Overige

In de commissie Juridische Zaken en Mensenrechten werd Tekke Panman gekozen tot rapporteur over ‘Corruptie als bedreiging voor de democratie en de rechtsstaat in Europa’. Tevens lichtte Panman zijn plan van aanpak als rapporteur van een ander rapport ‘Bedreigingen aan het Internationaal Strafhof (ICC)’ toe. In dezelfde commissie sprak Veldhoen over haar rapport Bescherming van de mensenrechten in de door AI aangestuurde publieke sector. In het vragenuur met de secretaris-generaal van de Raad van Europa op 30 september vroeg Kluit welke stappen de Raad van Europa zet om het recht op een schoon en gezond milieu te versterken, gezien de gevolgen van de klimaatcrisis voor Europese burgers. Vogels en Panman waren aanwezig bij een side event over de implementatie van het Kaderverdrag inzake AI georganiseerd door de delegatie van Andorra. Op 1 oktober was Vogels aanwezig bij de vergadering van het parlementaire netwerk voor vrije en eerlijke verkiezingen. Namens ALDE werd Rian Vogels lid van de commissie voor het reglement van orde , immuniteiten en institutionele zaken en Tekke Panman werd lid van de subcommissie Kunstmatige Intelligentie en Mensenrechten. En marge sprak de delegatie de Permanente Vertegenwoordiger Tanja Gonggrijp en haar team, en ontmoette de OVSE Hoge Commissaris inzake

Nationale Minderheden (HCNM), Christophe
Kamp die zijn werk voor de OVSE toelichtte.

De voorzitter van de delegatie,
Vogels

De griffier van de delegatie,
Christiaanse